

116385

Hr. Biskop Schjelderup.

Fru Øyvor Hansson, som nylig besøkte Dem i anledning hjelp til syke NS-fanger, har bedt meg om å skrive om mitt kjenskap til fru Setsås på Bredtvedt fengsel.

Jeg vil helst skrive dette brev direkte til Dem. Jeg tror nemlig, at hvis en skal kunne hjelpe de syke og nedbrudte NS-fangene, så er det nødvendig at det ikke blannes inn det minste av bitterhet og hevn. Det som er forvoldt av hat og hevn kan aldri bli godt igjen ved nytt hat og hevn. I disse 4 årene har ^{mange} vi NS fanger hatt én klar tanke, det er at vi ikke skal bli bitre og hatefulle. I alle fengsler og fangeleire har vi strevet med dette. Vi vet nok at folk i alminnelighet har trodd, at her går 100 000 hatefulle NS folk i landet og pønser på hevn. Men nå har de i 4 år for-gjæves ventet på noenslags hevnakt. Saken er, at vi er ikke en slik "bærme" som folk har trodd. De av oss, som faktisk gikk inn i NS for å bevare Norge fritt og selvstendig, vi er på det rene med at vi lider uskyldig nå. ~~(De er de som kommer den 1. januar 1941 og tar oss til krig, de som har reddet Norge og Norge selv, de som)~~ Men vi er alle dypt bedrøvet over alt det onde som er skjedd under krig-en og etter krig. Og vi strever for å hjelpe særlig dem som ennå sitter syke og nedbrudte i fengslene. Fangebehandlin-gen av NS folk har været grusom, det vet alle vi som har hatt det på nært hold. Men det nytter det ikke å snakke om, for folk vil bent frem ikke tro det. Det som det nå gjelder, det er å hjelpe dem som fremdeles lider vondt i fengslene. Etter alt hvad jeg har hørt og seet, er Bredtvedt kvinnefengsel i det hele det verste stedet. Der har skjedd utenkkelige u-gjerninger. Samtidig står det i avisene solskinnsfortellinger

om hvor godt det er på Bredtvedt. Begge direktørene, nåværende statsråd Aaslaug Aasland og Magrethe Parm, er jo kjent for å være bra mennesker. Det vet jeg også, for de var begge mine gode venner i ungdomsårene. Men når først hatet slipper løs i et helt folk, og ingen holder igjen i det kritiske øyeblikk, så kan ikke heller en enslig kvinnelig fengselsdirektør klare å bevare fangenes menneskerettigheter. De har nok ikke alltid visst hvad som er foregått. Nå er der riktignok meget bedre enn det var. Og nå, etter 4 års forløp, og etter det inntrykk som Deres nyttårspreken har gjort, så må vel tiden være inne til å behandle også NS fanger som alminnelige mennesker. En måtte kunne få en kristen innstilling i sitt syn på fanger istedenfor den hatefulle innstilling fra 1945, ~~at de ikke skal behandles som fanger~~. Bl.a. bør ikke fangebehandlingen være slik at en blir syk av det, og de som er syke bør få komme hjem eller på alminnelig sykehus. Jeg kjenner svært mange som er kommet fra Bredtvedt med knekket helse, legemlig og sjælelig. Jeg kjenner ingen som er kommet frisk ut derfra. Jeg kjenner også flere som var syke da de kom inn. Bl.a. så jeg en gammel dame på 70 år med knekket lårben, hun var visstnok kommet med tog fra Trondheim for å settes inn på Bredtvedt, hun ble båret fra bilen og inn på cellen. Fru Olga Bjoner (i 50 årene) ble åndelig og legemlig nedbrutt av behandlingen i fengslet (~~derfor~~), hun kom ut etter 2 års varetekt i enecelle, men er nå satt inn igjen desverre, og kan formodentlig ikke klare det. *Hun var i sin tid en av Norges representanter i Nasjonenes Forbund.*

Det var også ille for gravide kvinner å sitte på Bredtvedt, de led under det både legemlig og sjælelig, og det kunne umulig være heldig for fosteret. Også de gravide satt innelåst i seller, de lå på fryktelig harde senger, pustet inn dårlig luft, satt på de vonde krakkene og fikk for lite mosjon. Det var kaldt også den vinteren, 1947, så en kunne ikke ha vinduene meget oppe. Dengang var det samtidig 3 gravide. En av dem så nokså dårlig ut, men ble da endelig sendt bort i 8. måned. *En annen fødte sitt barn på Bredtvedt 20. de mars.*

Jeg traff fru Dorteia Setsås (51 år, gl.) på Bredtvedt fengsel dagen etterat hun var satt inn, det var i begynnelsen av april 1947. Jeg er læge, spesialist i psykiatri, men hadde ikke fått tillatelse til å praktisere på Bredtvedt. I alle andre fengsler og fangeleire fikk læger, som var fanger, daglig praktisere som læge, og assistere fengselslegen. På Bredtvedt var det dog flere patienter som i smug søkte råd hos meg. Dette var vanskelig nok, da det var forbudt for fengselsfangene på Bredtvedt å snakke sammen. Vi satt innelåst i celler. Når vi var ute og "luftet", gikk vi i små bur med høye plankevegger, og bare de to som satt i samme celle fikk gå sammen i et bur. Konsultasjonene foregikk dels gjennom huller som vi boret i plankegjerdene, dels i små åpninger under plankegjerdet, hvor jeg kunne få hånden gjennom og kunne ta pulsen, eller kjenne på en øm fot osv. og dels gjennom dørsprekker i burene. Det hendte også at jeg fikk bud om å forsøke å sitte ved siden av den og den i kirken, så jeg under trengselen etter gudstjenesten kunne få gitt noen lægeråd. Da fru Setsås konsulterte meg, henvist av sin cellekamerat, tenkte jeg straks at hun ikke villaskulle klare påkjenningen å være i fengsel. Med et så høyt blodtrykk kunne hun lett få et slagtilfelle. Jeg hadde dengang sittet flere måneder på Bredtvedt, og min erfaring var at om en hadde et aldri så rolig sinn, så var det mange ting på Bredtvedt som iallfall kunne bringe ens blodtrykk ut av likevekt. Det var dengang bare noen få dager siden hele fengslet hadde gjenlydt av stakkars lille Vallys hjerteskjærende skrik da hun ble dradd avsted til mørkecellen. Og når en da sitter innestengt og ikke kan hjelpe, så er det en psykisk umulighet å beherske sitt "blodtrykk". Så innestengt og hennet som en var i fengslet, så fikk

en ikke avreagert sine følelser på en naturlig måte, - en skulle ikke snakke, ikke gråte, ikke synge, osv. Derfor var det for meg som læge ganske forståelig at det i kirken forekom så meget besvimelser, krampegråt, osv. Det hendte om kveldene at noen gav seg til å synge en stille fredelig sang, så hørte vi nøkkel i døren og nattevaktens sinte stemme : "Ikke syng". Værre var det hvis noen gråt. Og om en glente seg på veg til og fra kirken og kom i en hyggelig prat eller i en alvorlig samtale om dagens tekst, så var straks vakten der og skilte en ad. Der var også adskillig annen motgang som kunne være vanskelig for en som på forhånd var syk. Dessuten ble en også legemlig svekket under fengselsoppholdet, bl.a. på grunn av den usunde luft som følger "bøttesystemet".

Da jeg traff fru Setsås, virket hun nedtrykt og stille og svært forsakt. Det var øyesynlig en stor påkjenning for henne å være blitt satt i fengsel, hun tok det tungere enn oss andre. Så jeg forsøkte å oppmuntre henne på beste måte, det var jo om å gjøre at hun kunne ta altsammen så rolig som mulig. Jeg rådet henne også til å gå til fengselslegen dr. Rasmussen og be om å bli flyttet over til et sykehus. Neste dag så jeg fra mitt cellevindu at hun gikk til kontoret i dr. Rasmussens kontortid. Siden så jeg henne ikke mere, og gikk ut fra at hun var blitt overført til et sykehus. Men så fikk hun allikevel det dødelige slagtilfelle i fengselscellen. Det var trist.

Fru Øyvor Hansson skriver til meg at De vil hjelpe til å få de syke ut av fengslene , og at hun først skulle utarbeide et forslag om hvorledes sakene burde gripes an.

Når jeg her har skrevet om litt av mitt kjennskap til syke på Bredtvedt, så ønsker jeg at det ikke skal gå til myndighetene og offentligheten. Min erfaring er, at det er bare de enkelte personligheter som kan utrette noe godt i slike saker, ved at de kommer i forbindelse med dem som har direkte med NS fanger å gjøre. Her gjelder det fengslslæger og fengslsprester. Lægene avlegger etter endt eksamen et høytidelig løfte, at en " som læge alltid vil utføre sin gjerning således som enokter å forsvare det for Gud og sin samvittighet. " Hvis fengslslæger og fengslsprester ser sin oppgave i dette lys, da kan de behandle NS fanger som medmennesker og ikke som en pariskaste. Og hvis de ikke kan det, da bør de frivillig overlate fengslsarbeidet til andre.

Det er desverre en erfaring fra endel fengsler i disse 4 siste år, at ikke engang prester og læger har behandlet fangene som mennesker med "menneskerettigheter". F.eks. en prest nektet å gi nadverden til noen kristne fanger. En læge sa: " slike fanger skal ikke ha melk". En annen læge: " Vi gir ikke medisin til slike som Dem." o.s.v. Dette uten hensyn til fangens legemlige eller sjælelige tilstand, utelukkende av hensyn til medlemskap i Nasjonal Samlings parti.